

РОЗДІЛ I

Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 330.83

Стришенець Микола,
доктор історичних наук, професор,
м. Луцьк; e-mail: strishenez@gmail.com

Павлова Олена,
доктор економічних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування,
м. Луцьк; ORCID ID: 0000-0002-8696-5641
e-mail: pavlova.olena@eenu.edu.ua

Павлов Костянтин,
доктор економічних наук, доцент,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки та природокористування,
м. Луцьк; ORCID ID: 0000-0003-2583-9593
e-mail: pavlovkv@icloud.com

Купчак Володимир,
доктор економічних наук, доцент,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки та природокористування,
м. Луцьк; e-mail: kupchak@me.com

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-03-7-14>

I. В. ВЕРНАДСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ ЕКОНОМІЧНИХ УЧЕНЬ

У статті розглядаються наукові досягнення І. В. Вернадського у галузі історії економічних учень, починаючи від виникнення економічних знань, поглядів, теорій, концепцій, зародження економічної науки і до кінця ХІХ ст. Визначено два основні напрями розвитку економічної науки: позитивний і негативний. Розглянуто історію економічних учень як органічну складову всієї економічної науки у тісному взаємозв'язку з іншими конкретними економічними науками, встановлено країни та час, коли історико-економічні вчення з'явилися як самостійна галузь науки. Встановлено, що І. В. Вернадський започаткував наукову школу по вивченню історії економічних учень в Україні.

Ключові слова: економічна наука, політична економія, історія економічних учень, І. В. Вернадський, наукові досягнення.

Стришенець Николай,
доктор исторических наук, профессор,

Павлова Елена,
доктор экономических наук, профессор,
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,

заведуючий кафедрою аналітичної економіки і природопольовання, г. Луцьк

Павлов Константин,
доктор економічних наук, доцент,
Восточноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки і природопольовання, г. Луцьк

Купчак Владимир,
доктор економічних наук, доцент,
Восточноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки і природопольовання, г. Луцьк

И. В. ВЕРНАДСКИЙ - ВЫДАЮЩИЙСЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ ИСТОРИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ

В статье рассматриваются научные достижения И. В. Вернадского в области истории экономических учений, начиная от возникновения экономических знаний, взглядов, теорий, концепций, зарождение экономической науки и до конца XIX в. Определены два основных направления развития экономической науки: положительный и отрицательный. Рассмотрена история экономических учений как органическую составляющую всей экономической науки в тесной взаимосвязи с другими конкретными экономическими науками, установлено страны и время, когда историко-экономические учения появились как самостоятельная отрасль науки. Установлено, что И. В. Вернадский начал научную школу по изучению истории экономических учений в Украине.

Ключевые слова: экономическая наука, политическая экономия, история экономических учений, И.В. Вернадский, научные достижения.

Strishnets Nikolai,
Doctor of Historical Sciences, professor

Pavlova Olena,
Doctor of Economic Sciences, Full Professor,
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Head of the Chair of Analytical Economics and Natural Resources Management, Luck

Pavlov Kostiantyn,
Doctor of Economic Sciences, Assistant Professor,
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Chair of Analytical Economics and Natural Resources Management, Luck

Kupchak Volodymyr,
Doctor of Economic Sciences, Assistant Professor,
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Chair of Analytical Economics and Natural Resources Management, Luck

I. VERNADSKIY - A RESEARCHING RESEARCHER HISTORY OF ECONOMIC TEACHING

In the article the scientific achievements of I. Vernadsky in the field of history of economic pupil are considered, from the emergence of economic knowledge, sights, theories, concepts, the origin of economic science and by the end of XIX century. Two main directions of development of economic science are defined: positive and negative. The history of economic pupil as an organic component of all economic science in close relationship with other concrete economic sciences is considered, the country and time when historical and economic doctrines appeared as independent sphere of science. It was established that I. Vernadsky initiated Scientific school on studying the history of economic pupil in Ukraine.

The history of economic thought of Ukraine was not investigated. The names of many scholars-economists have been silent or forgotten, often for political reasons. If the scientific achievements are placed mainly in the movement of

opposition Marxist-Lenskyi methodology in compliance with the principles of mass and partisanship. Ignored, prohibited national aspect of research.

The purpose of the work is: to examine the classification of schools, theories, concepts and trends of economic science, to divide them into periods, made a scholar from antiquity and to the end of XIX century.; define trends, characters and content of further development of economic of science, including history of economic thought by the researcher; To find out the theoretical and methodological methods used in the study of interrelations of historical and economic science with other branches of knowledge; Show the contribution of Vernadsky in the development of national and world economic Science in the field of economic student history.

Keywords: Economic science, political economy, history of economic pupil, I. Vernadsky, scientific achievements.

Постановка наукової проблеми та її значення. Історія економічної думки України досліджена недостатньо. Імена багатьох учених-економістів замовчувалися або забувалися, нерідко з політичних мотивів. Якщо і розміщені наукові здобутки то переважно у русі опозиційної марксистсько-ленінської методології з дотриманням принципів масовості та партійності. Ігнорувався, заборонявся національний аспект дослідження.

Російські вчені часто до своїх відомих учених-економістів відносять українських дослідників на тій підставі, що вони навчалися у вищих навчальних закладах Росії, там працювали, видавали наукові праці. Подібне сталося й з І. В. Вернадським. Він навчався у Києві, закінчив Київський університет св. Володимира, а магістерську і докторську дисертації захищав у Московському і Петербурзькому університетах. В Московському університеті прибув професором, викладав політичну економію і статистику, причому під час читання лекцій дотримувався «викладу теорії виробництва Сміта і Шторха, у вигляді теорії економічного володіння-Рікардо, у вченні про кредит-М. Шевальє» [7].

Працюючи в Петербурзі був членом «Политико-экономического комитета при императорском вольном экономическом обществе». Не має підстав зараховувати І.В. Вернадського до кагорти видатних російських учених-економіків. Він народився в Україні, отримав тут вищу освіту. Але через те, що Лівобережна Україна у XIX- на початку XX ст. перебувала у складі Російської імперії, а у Москві і Петербурзі сконцентрувався значний науковий потенціал, то там він і захищав дисертації.

З отриманням незалежності в Україні опубліковано ряд праць з історії вітчизняної економічної думки, переосмислені персоналії, викладав з урахуванням останніх останніх нових методологічних підходів. У науковий обіг введено багато нових імен. Проте ще чимало персоналій економічної науки залишилося недослідженими. Серед них і наукові досягнення в налузі економіки Івана Васильовича Вернадського.

Аналіз досліджень проблеми. Наукова діяльність І.В. Вернадського розширена в науковій літературі, але лише побічно, в русі викладу докторської економічної думки в цілому. Загальна оцінка творчості вченого зараз в колективних монографіях «Нариси з історії економічної думки на Україні» [14] та «З історії економічної думки на Україні» [12, с.3].

З отриманням незалежності в Україні пошквалилися дослідження з історії економічної думки, більш глибоке і ширше почалися вивчатися економічні ідеї, погляди і роздуми окремих вчених-економістів. Заслуговує на увагу навчальний посібник Л.Я. Корнійчук «Історія економічної думки України», де розглядаються економічні погляди та думки багатьох відомих і маловідомих українських вчених-економістів, державних керівників, громадських і політичних діячів. Серед них [12, с. 152-162] подається характеристика наукової діяльності І.В. Вернадського у галузі історії економічної думки та політичної економії.

Декілька сторінок наукової творчості І.В. Вернадського відведено у навчальному посібнику «Історія економічних учень», виданому під редакцією член-кор НАН України В. Д. Базилевича [11, с. 795].

Дійсно новий етап у дослідженні історії економічної думки України пов'язаний з науковою творчістю львівського професора С.М. Злупка, який опублікував цінні праці з історії економічної думки України [8; 9]. У названих роботах кілька сторінок відведено біографічним даним та науковій діяльності І.В. Вернадського.

Інтерес становить праця українського вченого А.В. Аникіна «Путь исканий. Социально-экономические идеи в России до марксизма», де наводяться цікаві дані про І.В. Вернадського: його

безпідставно віднесено до когорти видатних російських вчених-економістів [1, с. 238-239]. Як видно, внесок І.В. Вернадського у розвиток економічної думки досить вагомий, але він не знайшов достатнього висвітлення в науковій літературі.

Метою роботи є:

- вивчити класифікацію шкіл, теорій, концепцій і напрямів економічної науки, поділити їх на періоди, здійснені вченим від давнини і до кінця XIX ст.;
- визначити напрями, характери та зміст подальшого розвитку економічної науки, зокрема історії економічної думки запропоновані дослідником;
- з'ясувати теоретико-методологічні прийоми, використані при вивченні взаємозв'язків історико-економічної науки з іншими галузями знань;
- показати внесок І.В. Вернадського у розвиток вітчизняної та світової економічної науки у галузі історії економічних учень.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів дослідження. Іван Васильович Вернадський – видатний економіст, державний громадський діяч народився в 1821 році у місті Києві в родині лікарів. Навчався в гімназії названого міста. Після закінчення поступив вчитися на історико-філологічний факультет Київського університету Св. Володимира. Будучи студентом, зацікавився науково-дослідною роботою. Основну увагу звернув на вивчення словесності та філософії античності, зокрема проблем пов'язаних з питаннями моральності людини. Під впливом філософії Платона написав роботу «Про душу», котра відзначилася цікавими новими роздумами. Названу працю ректорат університету високо оцінив, нагородивши І.В. Вернадського золотою медаллю.

В числі найдібніших студентів-випускників, керівництво університету включає І. В. Вернадського до списку осіб, рекомендованих навчатися за кордоном. Іван Васильович сподівався поповнити свої знання за межами України зі славістики. Проте рекомендація на навчання з названого напрямку дісталася іншому претендентові. І.В. Вернадському було запропоновано навчання з політичної економії [7, с. 373]. Дану пропозицію він сприйняв.

Для поглиблення економічних знань І.В. Вернадський від'їздить за кордон, він навчається в Австрії, Англії, Німеччині, Франції та Швейцарії, слухає лекції відомих заслужених учених-економістів. Потрапивши в Україну, посилено працює над написанням наукової роботи на тему «Нариси теорії потреб», написана на основі використання багаточисельної наукової літератури на різних мовах, переважно європейських, значної кількості документальних матеріалів робота (1847р.) успішно була захищена в Петербурзькому університеті як магістерська дисертація. Отримавши науковий ступінь, читає лекції з економіки для студентів Київського університету Св. Володимира, працює над написанням докторської дисертації. Предметом дослідження обирає історію економічних учень. За короткий проміжок часу робота була підготовлена на тему «Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века» та в 1849 році захищена в Московському університеті. Після захисту дисертації його було запрошено на викладацьку роботу в цей же Московський університет. Тут він працює професором до 1856 року. З 1857 року переходить працювати в Міністерство внутрішніх справ Росії, де обіймає посаду чиновника з особливих доручень понад 10 років (до 1867 р.). Працюючи в Міністерстві викладає ще економіку в Петербурзькому педагогічному інституті та Олександрівському ліцеї, а з 1857 року займається виданням журналу «Экономический указатель» з додатком до нього «Економист».

У журналі друкувалися статті про економічне і політичне становище країни, важливі соціально-політичні події за кордоном, теоретичні матеріали з економіки вітчизняних і зарубіжних вчених, переклади праць західно-європейських економістів, вчених. На сторінках журналу регулярно друкувались статті таких відомих вчених, Ж. М. Бунге, А. Спельковський. А. Ходнев та інші. Помістив статті, матеріали та рецензії й сам І. В. Вернадський.

В 1868 році І.В. Вернадський залишає Петербург, переїздить в Україну, оселяється в Харкові і працює у місцевому відділенні Державного банку Росії. В 1876 році виходить на пенсію і через 8 років (1884 р.) помирає.

Іван Васильович Вернадський одружений був двічі, перша дружина (Марія Шигаєва) – перша жінка – економіст в Російській імперії померла в 1860 році. Після її відходу у вічність він одружився

вдруге. Від другого шлюбу народжується син Володимир – видатний вчений із світовим ім'ям у галузі природничих наук. Він був обраний академіком Петербурзької Академії наук, став організатором Академії наук України, її першим президентом. В.І. Вернадських створив першу наукову бібліотеку в Україні, котра нині носить його ім'я.

Іван Васильович Вернадський був обдарованою людиною, знав кілька іноземних мов: англійську, італійську, німецьку, французьку, не говорячи вже про російську та українську. Всіми ними він успішно володів, використовував у своїх наукових дослідженнях. Науковий доробок вченого досить вагомий і різноманітний [10,с.842-844]. Він цікавився майже всіма питаннями економіки, проте найбільшу увагу звертав на вивчення історії економічної думки, політичної економії та статистики.

Серед праць, присвячених історії економічних вчень, виділяються роботи «Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века» (1849р.) та «Очерк истории политической экономии» (1859 р.). Перша праця була докторською дисертацією вченого. Така дисертація вибрана тому, зазначав він, що економічна наука Італії у період його життя та діяльності була найбільш розвинена.

Його цікавило оригінальне мислення італійських економістів різних напрямів. Він схвально відзивався про наукові здобутки меркантилістів, але разом з тим, критично відносився до їх поглядів, особливо щодо питань пояснень ними багатства, грошей, ролі держави в економічному розвитку та ін. Позитивно оцінюючи погляди Гаспаро Скаруфорі та Бернардо Даванцаті з проблем грошового обігу, відмічав, що Г. Скаруфорі першим почав вивчати природу грошей. Прихильно відносився до думки І. Веррі, котрий стверджував, що гроші це загальний товар.

І.В. Вернадський не був прихильником номіналістичної теорії грошей. Розглядаючи положення І. Дженовезі, що пояснювали походження та роль грошей, він написав: «Втручання суспільної влади у визначення цінності грошей він (І. Дженовезі – автор) вважає шкідливим, так як цінність їх визначається сама собою, з чим не можна не погодитись» [2, с.51]. Іван Васильович підкреслював, що гроші мають внутрішню цінність, але твердження про те, що цінність грошей «незмінна і постійна» відкидав [2, с.35]. Він був противником протекціонізму, але не виступав палким прихильником фритредства.

Оцінка наукових досягнень італійських вчених-економістів у роботі «Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века» І.В. Вернадським була всебічною і ґрунтовною. Навіть через 100 років після опублікування праці вона подібна до тих положень, котрі подані в працях вчених пізнішого часу [13, с. 117]. У тій же праці автор висловив своє бачення ролі вивчення історії економічних вчень, зокрема підкреслив, що це вивчення сприятиме кращому розумінню економічної теорії та подальшому розвитку економічної науки.

Чимале коло досліджуваних питань охоплює праця «Очерк истории политической экономии». У передумові І.В. Вернадський викладає своє бачення призначення історії науки, зокрема історії політичної економії для розвитку науки в цілому, який автор називає «негативним». Проводить класифікацію економічних шкіл та напрямів, яку здійснює на принципах вільної конкуренції та державного втручання в господарське життя. До першого напрямку, який автор називає «негативним» віднесено фізіократів, школу Адама Сміта та ін. тобто класиків політичної економії. До другого включено «економічні поняття стародавніх, меркантилізм, протекціонізм і соціалізм» [6, с.1]. Даний напрям був названий «позитивним». Німецько-історичну школу розміщено на межі між позитивним і негативним напрямками [10, с.711] у самій історії політичної економії дослідник виділяє дві сторони: зовнішню і внутрішню. Зовнішня «відповідає руху ідей, або теоретичній частині науки, друга – їх утілення, або економічній практиці» [6, с.2]. Такий поділ є цікавим щодо розміщення практичного значення економічної науки.

Виклад матеріалу у праці «Очерк истории политической экономии» розпочинається з огляду вчень відомих мислителів Стародавньої Греції і Риму. Серед них виділяються погляди Арістотеля, Демокріта, Ксенофонта, Платона, Плїнея, Цицерона та ін. Підсумовуючи їхні думки, І.В. Вернадський робить висновок що вони мало цікавились поясненням праці людини, а «головним, якщо не єдиним джерелом багатства вважали землю». Такий стан речей поснувався тим, що основним видом праці, в той час, буде праця рабів, котра вважалася принизливою.

Щодо середніх віків, то економічні погляди мислителів представлені побіжно. Стислий виклад І.В. Вернадський пояснював відсутністю достатньої кількості документального матеріалу для розлогіх наукових пояснень.

Політичну економію Нового часу вчений поділяє на два періоди: 1) до Адама Сміта і 2) після Адама Сміта. Перший період називається позитивним напрямом. Основна увага зосереджується на вивченні меркантилізму, який дослідник вважає не можна називати школою, бо його представники писали «книжки про предмети державного господарства» і не подавали його теоретичне обґрунтування. Але, незважаючи на слабке теоретичне пояснення господарських процесів та явищ, меркантилісти, на думку І.В. Вернадського, зробили правильний висновок про гроші як один із видів багатства, сприяли зростанню уваги дослідників до вивчення таких категорій як гроші, фінанси, кредит тощо.

Вивчивши погоди представників так званої нової економічної науки, І.В. Вернадський розглядає праці В. Петті та Дж. Локка, котрі по-новому давали пояснення джерел багатства. Влучно освітлює він і В. Петті за розміння ним суті грошей, визначення «ціни» за допомогою праці. Не залишилися поза увагою і почерк Дж. Локка, котрий говорить про два джерела багатства: земля і праця. Перевага надавалася праці.

Помітне місце у своєму дослідженні І.В. Вернадський відводить фізіократам, відмічає їх внесок у розвиток економічної науки. Він зазначає, що фізіократи «...в надрах своїх носила такий запас свіжих сил і таке багатство змісту, що всі наступні напрями науки політичної економії можна сказати наводились прямо з неї» [5, с.76]. У фізіократів вченого приваблювало те, що «...з історичного погляду фізіократи становить ніби апеляцію від меркантилізму до приведеного ходу прав, до природи речей» [5, с.78].

Фізіократи принесли допущення із сфери обігу у сферу виробництва, в основу аналізу брали «не ціну, гроші», а «виробництво речей». «Але головна заслуга школи, - пише І. В. Вернадський, - полягає у відокремленні політичної економії від інших наук, і фізіократи зробили там велику послугу» [5, с.78-79]. Але це відокремлення не було повним, а лише початковим. Серед недоліків фізіократів відзначається, те що вивчали і аналізували лише сільськогосподарське виробництво, продуктивною працею визначали тільки працю у сільському господарстві.

Серед фізіократів І. В. Вернадський виділяє Тюрго і його прихильників та цінує їх за те, що вони вважали продуктивною працю «в якій би формі вона не проявлялась і до якого б заняття її не застосовували» [5,с.100]. Саме такі економісти як Тюрго, на думку І.В. Вернадського, «становлять як би перехід до промислової школи Адама Сміта» [3]. Висвітлювання вченого про фізіократів співзвучні з твердженнями представників класичної політичної економії.

Видатним економістом І.В. Вернадський називає Адама Сміта, змістовну і всебічну оцінку дає його праці «Багатство народів». Він пише, що це «...перший твір, в якому є відповіді на всі найважливіші питання в галузі такої наук, - першої в якому суспільні економічні явища охоплені в їх повноті і різноманітності, - перший, в якому ми бачимо правильний науковий метод, строгий аналіз фактів, намагання із їх спостереження відшукати закони що діють в суспільній економії і оцінити ті перешкоди, які вони зустрічають в своєму виявленні» [5,с.134].

Головна заслуга Адама Сміта, на думку І.В. Вернадського полягає в тому, що джерелом багатства він вважає не лише працю в сільському господарстві, а взагалі у сфері матеріального виробництва, цінує пояснення ним значення розподілу праці у піднесенні її продуктивності. Разом з тим висвітлює і ряд критичних зауважень, зокрема у визначенні окремих економічних категорій. Так, наприклад, вважає незвершеним пояснення поділу капіталу на основний і оборотний, визначення ренти та ін. Основним недоліком Адама Сміта вважає визнання ним непродуктивності праці в нематеріальній сфері. Незважаючи на всі критичні зауваження, І. В. Вернадський високо оцінює наукові здобутки Адама Сміта і підкреслює «...вчення Сміта відповідає головним науковим вимогам, і тому його теорія набула значного поширення і впливу на весь подальший розвиток політичної економії» [5, с.142]. Називає Адама Сміта «справжнім Батьком політичної економії» [5, с.134].

Вивчаючи економічну систему Д. Рікардо, І.В. Вернадський підкреслює визначення ним поняття цінності праці, її продуктивності. «Проте найбільшу славу в науці Рікардо, - пише Іван Васильвич, - здобув своєю «Теорією ренти» [5,с.159].

І.В. Вернадський дав ґрунтовну оцінку науковим досягненням представників класичної школи, вказав на їх вузькі місця, невирішені питання та проблеми. Він сприйняв теорію класиків по-своєму: не тільки вивчав її, але і показав, на яких методологічних засадах і в яких напрямках повинен відбуватися подальший розвиток економічної науки, що нового буде внесено послідовниками. У невирішених, спірних питаннях вказував дослідникам, що «...єдиний шлях до рішення – власне мислення, єдиний критерій – історія, але щоб не впасти в старі помилки, ми повинні знайти і обговорити їх. Ми повинні заглянути в стару літературу, де іноді вже торкалися деяких питань і тепер не хвилюючих розум мислителів» [2, с.6].

Говорячи про Ж. Б. Сея, послідовника Адама Сміта, відмічає, що він виявляє самостійність і «...розширює сферу науки своїми дослідженнями і критикою» [6, с.163]. Г. Шторх, на думку вченого, «...став вище своїх сучасників», наприклад, у питанні продуктивності праці [15]. Він краще, ніж Д. Рікардо дав визначення ренти, пояснення грошей, кредиту, та ін. Економічні погляди Т. Степанова І. Вернадський відносить до так званої склептичної школи, послідовники якої не наслідують якийсь один авторитет [4]. Т. Степанову, як і Г. Шторху у заслугу ставиться визнання ними продуктивної праці у нематеріальній сфері.

Завершує розгляд економічних ідей і теорій в кінці книги «Очерк истории политической экономии» В.І. Вернадський аналізом поглядів вчених так званої соціальної групи, до якої віднесено Ф. Герреншвандта, Схемонзі, Призона та ін. Тут же автор висвітлює своє ставлення до соціалізму. Вивчаючи погляди економістів соціалістичного спрямування він підкреслює, що це не теоретичні розробки, а практичні рекомендації, котрі «стосуються власне практики добробуту», бо «соціалізм є необхідним явищем, що настає за пауперизмом» [5, с.221]. Праці соціалістів-економістів, на думку І.В. Вернадського, не збагатили науку, але «соціалістичність цих примусив соціалістів звернути увагу на багато питань, які раніше лишилися в тіні» [5, с.223] та «...питання про товариство, що вирішується на основі закону об'єднання праці і питання про володіння» [12, с.160]. Вирішення названих питань І.В. Вернадський відносив до далекого майбутнього.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. І.В. Вернадський дослідив відомі школи, напрями, концепції установлені світовою економічною наукою від античності до кінця ХІХ ст., всебічно, ґрунтовно вивчив погляди провідних вчених-економістів, визначив два основні напрями розвитку економічних знань: позитивний і негативний. Кожен з них базується на розумінні економічних законів та ролі держави в господарському житті.

Розглянув історію економічної думки як органічну складову всієї економічної науки у нерозривному зв'язку з конкретними науками, дослідив їх взаємовплив та взаємозв'язок. Встановив що складні політичні та соціальні економічні умови, в яких зводилася Україна суттєво вплинули на розвиток і розширення основних напрямів економічної думки, визначили її характер, зміст та спрямування.

Творчо вирішено ряд дискусійних теоретико-методологічних питань з економічної теорії та історико-економічних учень, це, зокрема, визначення країн та часу, коли історико-економічна наука з'явилася як самостійна галузь знань.

І. В. Вернадський започаткував школу по вивченню історію економічної думки, пропагував користь її наукових досягнень. Він перший дослідник історії економічної науки в Україні.

Джерела та література

1. Аникин А.В. Путь исканий. Социально-экономические идеи в России до марксизма / А.В. Аникин.- М.: Политиздат, 1990.-296 с.
2. Вернадский И.В. Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века. Москва, 1849.-236 с.
3. Вернадский И.В. Очерк теории потребностей. Санкт-Петербург, 1852.-116с.
4. Вернадский И.В. Проспект политической экономии.-Санкт-Петербург, 1858.-79 с.
5. Вернадский И.В. Очерк истории политической экономии. Санкт-Петербург, 1858.-288 с.
6. Вернадский И.В. Предмет политической экономии *Журнал министерства народного просвещения*, - 1856.- №5.- с.1-179.
7. Владимирский-Буданов М.Ф. История императорского университета св. Владимира. Киев, 1884.- Т. 1.- 561 с.

8. Злупко С. М. Економічна думка України / С. М. Злупко. - Л. : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2000. - 496 с.
9. Злупко С. М. Українська економічна думка. Постаті і теорії / С. М. Злупко. - Львів : Євросвіт, 2004. - 544 с.
10. История русской экономической мысли.- М.:Наука, 1958.- Т. 1.-Ч. II.- 945 с.
11. Історія економічних учень: підручник / за ред. проф., член-кор. НАН України В. Д. Базилевича. Київ:Знання, 2004. 1300 с.
12. Корнійчук Л.Я. Історія економічної думки України: Навч. посібник. К.:КНЕУ, 2004.-431 с.
13. Коропечкий І. С. Українські економісти XIX століття та західна наука. К. : Либідь, 1993 . – 192 с.
14. Теплицький В. П. Суспільно-економічна думка на Україні в період підготовки реформи 1861р.Напрям з історії економічної думки на Україні. К. : Вид-во АН УРСР, 1956.-с. 72-115.
15. Шторх Г. Курс политической экономии, или изложение начал, обуславливающих народное благоденствие.Пер. с французского с биографическим очерком автора. Под ред. и с заметками И. В. Вернадского. Санкт-Петербург, 1881.- 235 с.

References

1. Anikin A.V. (1990). *Put iskaniy. Sotsialno-ekonomicheskie idei v Rossii do marksizma [The path of seeking. Socio-economic ideas in Russia before Marxism]*. Moscow: Politizdat [in Russian].
2. Vernadskiy I.V. (1849). *Kritiko-istoricheskoe issledovanie ob italyanskoy politiko-ekonomicheskoy literature do nachala XIX veka [Critical-historical study of the Italian political and economic literature before the beginning of the XIX century]*. Moscow: [in Russian].
3. Vernadskiy I.V. (1852). *Ocherk teorii potrebnostey [Essay Needs Theory]*. Sankt-Peterburg: [in Russian].
4. Vernadskiy I.V. (1858). *Prospekt politicheskoy ekonomii [Prospect of Political Economy]*. Sankt-Peterburg: [in Russian].
5. Vernadskiy I.V. (1858). *Ocherk istorii politicheskoy ekonomii [Essay on the history of political economy]*. Sankt-Peterburg:[in Russian].
6. Vernadskiy I.V. (1856). *Predmet politicheskoy ekonomii [Subject of political economy]*. Zhurnal ministerstva narodnogo prosvescheniya-Journal of the Ministry of Education, 5, 1-179 [in Russian].
7. Vladimirovskiy-Budanov M.F. (1884). *Istoriya imperatorskogo universiteta sv. Vladimira [History of the Imperial University of sv. Vladimir]*.(Vols. 1), (pp. 1–561). Kiev: [in Ukrainian].
8. Zlupko S. M. (2000). *Ekonomiczna dumka Ukrayini [Economic Opinion of Ukraine]*. Lviv: "Lviv. nats. un-t im. I.Franka" [in Ukrainian].
9. Zlupko S. M. (2004). *Ukrayinska ekonomichna dumka. Postati i teorii [Ukrainian economic thought. Quantities and theories]*. Lviv: Evrosvit [in Ukrainian].
10. *Istoriya russkoy ekonomicheskoy myisli [History of Russian economic thought]* (1958). (2, Vols. 1), (pp. 945). Moscow: Nauka [in Russian].
11. Bazilevich V. D. (2004). *Istoriya ekonomichnih uchen [The history of economic studies]*. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
12. Korniyuchuk L.Y. (2004). *Istoriya ekonomichnoyi dumki Ukraine [History of economic thought of Ukraine]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
13. Koropetskiy I. S. (1993). *Ukrainski ekonomisti XIX stolittya ta zahidna nauka [Ukrainian economists of the XIX century and Western science]*. Kyiv: Lubid [in Ukrainian].
14. Teplitskiy V. P. (1956). *Suspilno-ekonomichna dumka na Ukrayini v period pidgotovki reformi 1861r. [Socioeconomic thought in Ukraine in the period of reform preparation 1861r.]. Napryam z Istoriyi ekonomichnoyi dumki na Ukraini-The direction of the history of economic thought in Ukraine. Vid-vo AN URSSR [in Ukrainian]*.
15. Shtorh G. (1881). *Kurs politicheskoy ekonomii, ili izlozhenie nachal, obuslovlivayuschih narodnoe blagodenstvie [The course of political economy, or the presentation of the beginnings that determine popular welfare]*. (V.N. Vernadskiy, Trans.). I. V. Vernadskiy (Ed.). Sankt-Peterburg [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 24.07.2019 р.